

0 malom vrancu i velikom mostu

Mali vranac *Phalacrocorax pygmeus* je najmanja evropska vrsta kormorana. Početkom XX veka ta vrsta gnezдила se pokraj Beograda, u Pančevačkom ritu. Sa isušivanjem rita, sredinom veka, i njegovim pretvaranjem u oranice, i ptice su stale. Vratile su se tek pola veka kasnije.

Pre dve decenije par stotina malih vranaca obrelo se na zimovanju na Malom Ratnom ostrvu, gde je njihovo prisustvo pratio kustos beogradskog Prirodnačkog muzeja Milan Paunović. Kada im je, sredinom 1990-ih, broj prešao 1000, preselili su se na Savu, u vrbak kod Beogradskog sajma, gde je ih je redovno pratio Dragan Simić.

Na SPEC spisku vrsta zavisnih od zaštite na nivou Evrope (*Species of European Conservation Concern*), mali vranac se svrstava u prvu grupu – u globalno ugrožene vrste sa nepovoljnim statusom zaštite u Evropi. U Srbiji je zaštićen kao prirodna retkost (Službeni glasnik RS 50/93). Status prirodne retkosti znači da je ova vrsta, kao i svi njeni razvojni oblici i derivati njena staništa u potpunosti zaštićena i da ju je zabranjeno uništavati, eksploatisati, hvatati i uznemiravati.

Tokom poslednjih 15 godina broj malih vranaca na Savi je neprekidno rastao, sve dok to zimovaliste nije prihvatilo skoro 7000 ptica. To predstavlja 10% evropske populacije ove vrste i veliku odgovornost za grad i za državu u celini. Vrbak kod Sajma postao je pretesan za toliki broj ptica, pa je jedan deo počeo da noći u vrbaku na donjem špicu Ade Ciganlije, a drugi na Maloj Ciganliji. Ove godine je na špicu Ade Ciganlije otpočela gradnja mosta, upravo na mestu vrbaka u kome je deo ptica provodio noć.

Kako bi se tokom izvođenja radova pratilo zimovanje malih vranaca i drugih vrsta vodenih ptica na širem području gradilišta, angažovana je Liga za ornitološku akciju Srbije, koja je od svog osnivanja 2003. već vršila monitoring malih vranaca. Na osnovu izveštaja LOA, Direkcija za građevinsko zemljište i izgradnju Beograda će predlagati mere za sprečavanje i smanjenje gubitaka, kao i mogućeg nestajanja malih vranaca. Uoporedo sa otvaranjem gradilišta otpočeo je i monitoring ptica oko njega. Nizak vodostaj reke, krajem leta, ostavio je vrbake, spavališta malih vranaca, na suvom. Osoblje nove privatne marine „Savska oaza“, ove godine postavljene neposredno uz vrbak kod Beogradskog sajma, iskoristilo je tu priliku za krčenje i potkrešivanje vrbaka, tokom kojeg je posećen veliki broj stabala bele vrbe, kao i svih bočnih grane koje su radnici sa zemlje uspeali da ih dohvate. A upravo te bočne grane su služile kao legalo pticama. I tu nije bio kraj. U oktobru je primećeno i namerno plašenje ptica petardama kad god bi novopristiglo jato malih vranaca pokušalo da sleti u vrbak kod Sajma, u kome je uvek noćio najveći postotak od ukupnog broja vranaca. Preplašeni mali vranaci noćili su u krošnjama na Adi Ciganliji, uzvodno od gradilišta, kao i na golom tlu, na mestu posećenog vrbaka na špicu Ade Ciganlije (na kome treba da otpočnu radovi na izgradnji pilona).

Povodom krčenja vrbaka i rasplašivanja vranaca, u Zavodu za zaštitu priro-

Rođaci: veliki i mali vranac

de Srbije održan je sastanak na kome su, osim predstavnika Zavoda, bili zastupljeni Direkcija za građevinsko zemljište i izgradnju Beograda, Gradski sekretarijat za životnu sredinu, Gradsko zelenilo i Liga za ornitološku akciju Srbije, a na kome je dogovoreno kako da se zaštite spavališta malih vranaca.

Nakon sastanka, Zavod za zaštitu prirode Srbije je proglasio Rešenje o prethodnoj zaštiti 'Staništa malog vranca (*Phalacrocorax pygmeus*) na Savi u Beogradu' (Službeni glasnik RS 112/08). Njime se određuje režim zaštite svih spavališta malih vranaca kojima su se služili tokom zimovanja u poslednjih 15 godina (1996-2008) i zabranjuje teranje i ubijanje ptica, kao i oštećivanje i uništavanje vegetacije u vrbacima kod Beogradskog sajma, na donjem špicu Ade Ciganlije i Maloj Ciganliji.

Primećen je i očekivani pad brojnosti malih vranaca usled uznemiravanja, pa je sada, u odnosu na prethodnu jesen, za jednu četvrtinu manje ptica. Uzroci se kriju u uništenju vrbaka na samom špicu Ade (lokalitet gradilišta mosta) i krčenju vrbaka kod Beogradskog sajma, a možda ponajviše u sistematskom rasplašivanju vranaca iz vrbaka kod Sajma. Za sada su aktivnosti na samom gradilištu toliko niskog intenziteta da deo ptica baš tu provodi noć. S obzirom na to da se mali vranaci uporno drže svojih spavališta, motivi ipak očekuju da zaštićene su kao stanište ove vrste i zabranjeno je krčenje i potkrešivanje vegetacije, kao i plašenje ili ubijanje ptica (Službeni glasnik RS, br 112/08).

ОБАВЕШТЕЊЕ

Ove vrbe i topole zaštićene su kao stanište najveće zimujuće populacije ugroženog malog vranca (*Phalacrocorax pygmeus*) u Srbiji.

Više stotina parova ove vrste gnezdi se u nekoliko kolonija u Voždovini i Negotinskoj krajini, a zimi se sreće po većim vodenim površinama. Posebno je broj na Savi u Beogradu, gde poslednjih godina broj malih vranaca dostiže skoro 7000 ptica – ili 10% ukupne evropske populacije!

Od vrha kljuna do kraja repa, mali vranac je dug oko pola metra. Manji je od divlje plavice, kratkog kljuna, sitne glave i dugog repa. Perje mu je crno, a krajem zime glava postaje smeđa. Nema bele puge na butinama – to je odlika sličnog, ali dvostruko крупnijeg velikog vranca.

Mali vranac je zaštićen kao "prirodna retkost" i zabranjeno je uništavanje ili eksploataciju njihovih staništa, odnosno hvatanje i uznemiravanje ptica (Službeni glasnik RS, br 50/93).

LOA

AGENCIJA ZA OČUVANJE I PROMOVISANJE BIODIVERZITETA I PROMOVISANJE VEGETACIJE

INSTITUTE FOR NATURE CONSERVATION OF SERBIA

AGENCIJA ZA OČUVANJE I PROMOVISANJE BIODIVERZITETA I PROMOVISANJE VEGETACIJE

Beograd

Mesto opremanja i izgradnje mosta na Savi u Beogradu, na mestu vrbaka u kome zimuju mali vranaci.

Radi očuvanja zimujuće populacije malog vranca u Beogradu, vrbe i topole u trupu donje špiče Ade Ciganlije – Beogradski sajam – Mala Ciganlija u kojima ptice provode noć, zaštićene su kao stanište ove vrste i zabranjeno je krčenje i potkrešivanje vegetacije, kao i plašenje ili ubijanje ptica (Službeni glasnik RS, br 112/08).

Informativna tabla postavljena na ulaz u zaštićeno područje

Dragan Simić
(birdingserbia@gmail.com)